

SZEGEDI SZABADTÉRI JÁTÉKOK — 1972

Színháték a téren

Közösségi gondolat, szellemi izgalom nélkül nincs igazi tömegszínház. Ez azonban önmagában még nem elegendő. A gondolatnak, az üzenetnek meg kell találnia a konkrét körülményeknek, kornak, színpadi környezetnek és lehetőségeknek leginkább megfelelő megjelenési formát. A monumentális szabadtéri környezetben az előadott mű természetének megfelelő látványosság teret, sugárzást adhat a gondolatnak. A látványosság tehát csupán csak eszköz. Soha nem lehet azonban pótszer. A költői szónak, az igazi drámai fordulatnak nagyobb a nézőtéri tüze, lármája, mint például színpad mögöl feleregetett tarkabarka fényű, hangosan pukkanó rakétáknak, a színpadra bemaszírozott rezesbandának és minden fajta cifra lovas járműveknek. Egy „csendesebb”, „sötétebb”, de gondolatot hordozó produkciónak a nézőtérén nagyobb a visszhangja, fénye, mint valamely „szórakoztató zenés darab” bemutatása ürügyén megkonstruált szabadtéri revünek.

Ez az idei Dóm téri bemutatók legfontosabb és sokak számára meglepetésszerű, a játékok jövőjét tekintve azonban mindenképp elgondolkodtató tanulsága.

Az a bizonyos „csendes”, külsőségeit tekintve visszafogott, a nézőtérén és a sajtóban azonban annál élénkebb reagálást kiváltó produkció Shakespeare Rómeó és Júlia című drámájának előadása volt. Pedig Székely László és Vámos László díszlettervében, Vámos rendezői produkciójában, a színészegyüttes játékában akadtak megoldatlan részletek, gyengébb pontok. Most, az idei szegedi nyár befejeződése után, a bemutatóról a játékok egészével kapcsolatos tanulságok szempontjából célszerű szót ejteni.

A Nemzetközi Szakszervezeti Néptánc Fesztivál Hegyen-völgyön lakodalom című gálaestjén kívül a Rómeó és Júlia bemutatója volt az idén Szegeden az egyetlen saját és eredeti produkció. A bolognai opera társulata és a Slask lengyel állami népi ének- és táncegyüttes már Szeged előtt a Margitszigeten bemutatkozott, a Hunyadi László és Cigánybáró előadás pedig inkább felújításként említhető. A Szegedre látogató külföldi vendégegyüttesek előzetes pesti fellépése az utóbbi években sajnos gyakorlattá vált, s ez bizony egyáltalán nem használ a szegedi fesztivál rangjának, tekintélyének. Erre a problémára mielőbb megoldást kellene találni.

A szegedi fesztivál műsortervének összeállításakor a kiválasztott daraboknak és a szereposztásnak a közönségszervezés előtt álló bonyolult feladatok miatt már önmagukban is vonzó, nézőcsalogató erővel kell rendelkezniök. Hiba és illúzió lenne erről megfeledkezni. Egy-egy bemutató élettartama a szegedi nyarak idején olykor alig több egy hétnél, sőt az Otelló esetében mindössze három nap volt. Ennyi idő alatt még a legjobb produkció sem tud pusztán a megszületése nyomán támadt hír és érdeklődés segítségével tízezres nagyságrendű ideutazó közönségre szert tenni. Nyilván ilyen ésszerű megfontolásokból esett az idén a választás a Rómeó és Júliára, ám a játékok múltja, kialakulóban levő közönségbázisa — úgy érezzük — lehetővé tenne valamivel merészebb, eredetibb műsorpolitikát is.

Vámos László a „türelmetlen” szerelmesek drámáját látta és láttatta bele a veronai szerelmesek történetébe, s az előadással a fiatalságnak az egészséges érzelmekhez és ösztönökhöz, a természetes élethez, a felnőtté váláshoz való jogát akarta kifejezni. Ez ma tömegszínházhoz elég jelentős és aktuális közösségi gondolat. Am ugyanakkor a két veronai fiatal elé tornyosuló akadályok természetének tisztázására és felmutatására kevesebb figyelmet szentelt. A fiatalok vágyainak intenzitása mellett elvontnak, halványabbnak tűnnek a velük szemben álló erők. Társadalmi vagy nemzedéki jellegűek ezek az utóbbiak? Erre a kérdésre a rendezés már, úgy látszik, nem akart vagy nem tudott egyértelmű választ adni. Bizonyos jelek — többek között Mercutio és Tybalt párviadalában Mercutio kezdeményező szerepének felerősítése, a Júlia és apja közötti konfliktus exponálása, kettőjük összecsapásának beállítása — arra engednek következtetni, hogy a rendező a fiatalok vágyai elé tornyosuló akadályoknak mint nemzedéki problémának az értelmezése felé hajlik. Ez viszont ellentmond a darab belső logikájának.

A Vámos által összeállított szereposztás egészében figyelemre méltó művészi és szervezői bátorságról tanúskodik. Erről azért érdemes külön szólni, mert a szegedi játékok legutóbbi éveinek története során ilyesmivel csak nagyon ritkán találkozhattunk. Pedig a szegedinél rangosabb, nagyobb múltú külföldi fesztiválok is szinte mindig akad legalább egy bemutató, ha nem több, ahol az egyik főszerepet ismeretlen, fiatal művész kapja. És többnyire ők, a még sehol nem jegyzett nevéek, vagy épp a hirtelen beugrók adják a produkció vagy épp az egész fesztivál legnagyobb szenzációját. Persze mindez csak ritkán a véletlen műve, sokkal inkább a fesztivált vezetőik hozzáértésének, széles körű hazai és nemzetközi tájékozottságának, felfedező kedvének és bátorságának eredménye. Ezzel szemben az utóbbi évek jó néhány Dóm téri zenés produkciója olykor már-már a pályájuk alkonyán álló vagy épp a város és a helyi szintársulat mellett kitartó művészek jutalomjátékává vált. A szabadtéri színpad még a legtökéletesebb hangerősítés mellett is az átlagosnál sokkalta nagyobb követelményeket támaszt a prózai színésszel és énekesrel szemben: jól karban tartott, illetve nagy vívőerejű, minden regiszterben telten és fényesen szóló hangot, tökéletes beszéd-, illetve énektechnikát, nagyfokú művészi tudatosságot és önfegyelmet, bőséges fizikai és szellemi erőanyagot, légkört teremtő személyiséget s a szerepre való abszolút rátermettséget kíván. Ezek nélkül kopott, fénytelen hanggal, technikai fogyatékosságokkal, személyes varázs nélkül vagy éppen egy rosszul kiosztott, de a gázi vagy a fellépés kedvéért mégis elvállalt szereppel birkózva a prózai színész vagy énekes felsült erőmutatványossá válik a hatalmas színpadon, szenved ő is és a közönség is. Hogy egy nagyon közeli példát idézzünk, megemlíthjük, hogy a Hunyadi László idei bemutatója szinte azt a benyomást keltette, mintha nem a szerepekre keresték volna meg a legalkalmasabb énekeseket, hanem mintha egy kicsiny, de hűséges énekescsapat között „jutalmul” szétosztották volna az operában található különféle szerepeket, s a dolog természete szerint nem mindenkinek jutott olyan, ami neki való.

A Rómeó és Júlia két címszerepét nem kell mindenáron tizen- vagy alig huszonéves színészekkel játszani. Az esztendőik számát tekintve ugyanaz az életkor mást jelentett mondjuk a XIV—XV. században, és mást jelent ma. A 14 éves életkor például — mint Shakespeare tragédiájából kiderül — akkortájt egy lány életében már az anyaság állapotát jelentette, egy harmincéves férfi vagy nő pedig túl volt élete delén. Júlia apja például komolyan aggódik amiatt, hogy eddig még nem sikerült férjhez adnia immár tizennégy esztendő lányát. Ma az öt-hatszáz évvel ezelőtti emberi életkoroknak jóval magasabb évszámú életkorok felelnek meg. Vámos László választása nyilván azért esett két fiatal színművészeti főiskolásra, hogy a régi kort idéző jelmezekben minél nagyobb hűséggel szólaltassa meg azt a mai generációt, melyhez a fiatal művészek maguk is tartoznak. *Kalocsai* Miklós és *Kút-völgyi* Erzsébet ráéreztek szerepüknek a rendező szándéka szerinti jelentésére, a dráma szövégének tökéletes birtokba vétele azonban jelenlegi erejüket meghaladó feladatnak bizonyult. Magukkal a rendelkezésükre álló eszközökkel sem éltek kellő

céltudatossággal. A „nagy” pillanatokban olykor megfélekedtek a nézőtérről, az érthető szövegmondás alapvető követelményéről, arról, hogy ötezer ember számára kell beszélniök és játszaniok. Nemcsak szerepük szerint voltak „türelmetlenek”, hanem szerepükkel szemben is. Az eredmény: az első részben néhány igazán poetikus, nagyszerű jelenet, a másodikban pedig elegendő belső fedezet nélküli indulatok, egy kissé harsányra sikerült s lényegében keveset változó Rómeó és Júlia. Velük ellentétben *Darvas Iván* és *Mensáros László* az értő és ihletett szövegmondásra támaszkodva építette fel a herceg, illetve Lőrinc barát szerepét. *Mensáros Lőrinc* barátja azonban túl racionális volt, s amellett nehezen hittük el róla, hogy „napjai meg vannak számlálva”. *Szemes Mari* (Júlia dajkája) és különösen *Harsányi Gábor* (*Mercutio*) találták meg igazán, mit, hogyan és mennyit kell az adott rendezői koncepciónak megfelelően a Dóm téri színpadon tenni. *Harsányi* kitűnően „érezte és bejátszotta” a monumentális színpadot és a hatalmas nézőteret, magához kapcsolta színésztársait és a közönséget, egyszerre reneszánsz és mai figura tudott lenni. Sajnos, *Horesnyi László* *Capuletja* és *Kátay Endre* *Montague*-ja nem rendelkezett azzal a drámai erővel, amire egymás ellenfeleként a mű egésze szempontjából szükség lett volna. *Janka Béla* *Tybaltjából* is „levett” valamit a nagy párviadal rendezői beállítása. A népes szereplőgárda *Vámos* munkája nyomán csak a színpadi beállítások erejéig vált igazi együttessé. Sokkal többre — a magyar színházi kultúra problémáit ismerve — egy fesztiválprodukció keretében, sajnos, nemigen van lehetőség.

Székely és *Vámos* ötletes, de néhány képben nem egészen tökéletes, a drámai szituációknak ellenálló színpadi konstrukciójának keretei között az előadás több mint négy óra hosszáig tartott. Szép első rész volt, színtelenebb, vontatottabb második. A közönség azonban győzte figyelemmel, és nem volt hálátlan. Nem „bukott” a nevekre, hanem a teljesítményeket értékelte. Az ismeretlen nevűeket „befogadta”. Nem szabad tehát lenézni, elfogult gyermekként kezelni őt. Bátran lehet és kell tehát a jövőben — újra megismételjük a tanulságot — szellemi igényeire és nemezebb ösztöneire építve tervezni színházat a Dóm téren és a Tisza-parti színházi épületben egyaránt.

CSAPLÁR FERENC

ZENE

A téren, a dómban, az udvaron

Az ideai műsor hagyományosan merített a szórakoztató, könnyű népszínház és a veretesebb operai, drámai irodalom tárházából. *Verdi Otelloja* — a bolognai *Teatro Comunale* előadásában — újabb remekművel bővítette a játékok repertoárját. Nemcsak maga a darab számít újdonságnak ebben az igen nagy méretű teátrumban, de először nyílt alkalom egy teljes külföldi társulat fogadására is. A hosszú és fárasztó turné végállomására nem a legszerencsésebb előjelek után érkeztek olasz vendégeink: mögöttük egy hűvösen fogadott margitszigeti *Trubadúrral*, amiről előzetes találkozásainkkor ha nem is ejtettek szót, szemükkel beszéltek el, még mindig nyomja őket. És amire az olasz társulatoknál számítani lehet: más produkció, más világ. A szövlístatkat művekre és nem időre szerződtek, így lényegében rajtuk áll vagy bukik egy-egy darab sikere. Rajtuk, hiszen a kórus, mely természetesen valamennyi előadáson ugyanaz, szenzációs, különösebb összehasonlítási alapok nélkül sem túlzás, ha világszínvonalúnak mondjuk, de nem lehet panasz a létszámban is tekintélyes, „szabadtéri méretű” zenekarra sem. Pazar muzsikusközből áll, a felületességnek, a szabadtéri környezet kísértésében gyakran tapasztalható elnagyolásnak, „kenésnek” nyoma sincs, precízen, tisztán játszanak ki mindent, a szó legnemezebb értelmében muzsikálnak, rugalmasan alkalmazkodnak a színpadhoz, oly természete-